

פרק ה: ברית וחג בגלגל

Chapter 5: Celebrations at Gilgal

וַיְהִי כְשִׁמְעַם כָּל־מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל־מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל־הֵימָּה אֶת־אֶת־מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עַד־עֲבָרָם וַיָּמָס לְבָבָם וְלֹא־הָיָה בָם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל: בַּעֲתָה הָיָא אָמַר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מֶלֶךְ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמְלֹךְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־מָלֵךְ יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כָּלוּ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בַּצֵּאתָם מִמִּצְרַיִם: כִּי־מָלִים הָיוּ כָל־הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלְדִּים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בַּצֵּאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ: כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תָּם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם לְבָלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וְאֶת־בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אֹתָם מָלֵךְ יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עָרְלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חַיֻּתָם:

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת־חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַל־יָכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֶב בְּעֵרְבוֹת יְרִיחוֹ: וַיֹּאכְלוּ מֵעֶבֶר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וּקְלוֹי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמַּחֲרַת בְּאֹכְלֵם מֵעֶבֶר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן־וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוֹאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: וַיְהִי בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה־אִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ וְחָרְבוֹ שְׁלוּפָה בִידּוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אֹתָהּ אִם־לְעָרִינוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָאָה עֹתָהּ בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ: וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָאָה ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֹתָהּ עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגָּרָת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא:

And it came to pass, when all the kings of the Amorites that were beyond the Jordan westward, and all the kings of the Canaanites that were by the sea, heard how that Hashem had dried up the waters of the Jordan from before the Children of Israel until they passed over, that their heart melted, and there spirit was not in them anymore, because of the Children of Israel. At that time Hashem said to Joshua, "Make knives of flint and circumcise again the Children of Israel, the second time." And Joshua made knives of flint and circumcised the Children of Israel at Gibeath-Ha'araloth. And this is the reason why Joshua circumcised them: all the people that came forth out of Egypt, that were males, all the men of war, died in the wilderness by the way, after they came forth out of Egypt. For all the people that came out were circumcised, but all the people that were born in the wilderness by the way as they came forth out of Egypt, had not been circumcised. For the Children of Israel walked forty years in the wilderness, until all the nation, the men of war that came forth out of Egypt, were consumed, because they did not heed the voice of Hashem, to whom Hashem swore that He would not let them see the land which Hashem swore to their fathers that He would give us, a land flowing with milk and honey. And He raised up their children in their stead; they Joshua circumcised, for they were uncircumcised, because they had not been circumcised by the way. And it came to pass, when all the nation were circumcised, every one of them, that they abode in their places in the camp, until they were whole. And Hashem said to Joshua, "This day have I rolled away the reproach of Egypt from upon you." Therefore the name of that place was called Gilgal, to this day. And the Children of Israel encamped in Gilgal; and they kept the Passover on the fourteenth day of the month at evening in the plains of Jericho. And they ate of the produce of the land on the morrow after the Passover, unleavened cakes and parched corn, in the selfsame day. And the manna ceased on the morrow, after they had eaten of the produce of the land. The Children of Israel did not have manna any more; but they ate of the fruit of the land of Canaan that year. And it came to pass, when Joshua was by Jericho, that he lifted up his eyes and looked, and, behold, there stood a man over against him with his sword drawn in his hand; and Joshua went to him, and said to him, "Are you for us or for our adversaries?" And he said, "No, but I am captain of the host of Hashem; I have now come." And Joshua fell on his face to the earth, and bowed down, and said to him, "What does my lord say to his servant?" And the captain of Hashem's host said to Joshua, "Take off your shoe from off your foot; for the place where you stand is holy." And Joshua did so. Now Jericho was tightly shut up because of the Children of Israel; none went out, and none came in.

הברית, קרבן הפסח ונחלת הארץ

(1) בראשית פרק יז, ג-י

וַיִּפֹּל אֲבֹרָם עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֶתֹּו אֱלֹהִים לֵאמֹר: **אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ** וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם: וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שִׁמְךָ אֲבֹרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבֹרָהֶם כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ: וְהִפְרֵתִי אִתְּךָ בְּמֵאֹד מְאֹד וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ: וְהִקְמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם **לְהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶתֹּו אֶרֶץ מִגְדִּיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחָזֶת עוֹלָם** וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אֲבֹרָהֶם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ **הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר:**

(2) שמות פרק יב, מג-נ

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-יִכָּר לֹא-יֹאכֵל בּוֹ: וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף **וּמִלֵּתָה** אֹתוֹ אִם יֹאכֵל בּוֹ: תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵד לֹא-יֹאכֵל בּוֹ: בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא-תוֹעֵצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֹצֵם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ: כָּל-עֶדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: וְכִי-יִגֹּד אִתְּךָ גֵּר וְעֹשֶׂה פֶסַח לַה' **הַמּוֹל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִם יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאֶרֶץ וְכָל-עַרְל לֹא-יֹאכֵל בּוֹ:** תוֹדָה אַחֲתִי יְהִיָּה לְאֶזְרַח וְלִגֵּר הֵגֵר בְּתוֹכְכֶם: וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה וְאַתָּה אַהֲרֹן בֶּן עֶשְׂרִי:

(3) יבמות ע"א ע"ב – עב ע"א

וּבַמִּדְבָּר מֵאִי טַעֲמָא לֹא מֵהוּל אִיבָעִית אִימָא מְשוּם חוּלְשָׁא דְאֹרְחָא וְאִיבָעִית אִימָא מְשוּם דְלֹא נָשִׁיב לְהוּ רוח צְפוֹנִית דִּתְנִיָּא כָּל אוֹתָן אֲרַבְעִים שָׁנָה שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר לֹא נָשָׁבָה לָהֶם רוח צְפוֹנִית.

שמות מקומות ומדרשי שמות

(4) בראשית פרק כא, כח-לד

וַיַּצֵּב אַבְרָהָם אֶת־שֵׁבַע כְּבָשֶׁת הַצֹּאן לְבִדְהָן: וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מַה הִנֵּה שֵׁבַע כְּבָשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הֵצִיטָה לְבִדְהָנָה: וַיֹּאמֶר כִּי אֶת־שֵׁבַע כְּבָשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תְּהִי־לִי לְעֹדָה כִּי חֲפָרְתִּי אֶת־הַבָּאָר הַזֹּאת: עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בָּאָר שֵׁבַע כִּי שֵׁם נִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם: וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּין־שֵׁבַע וּבֵין אַבְימֶלֶךְ וּפִיכָל שָׂרֵי־צָבָאוֹ וַיֵּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיֵּטַע אֲשֶׁל בֵּין־שֵׁבַע וּבֵין־שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עֹלָם: וַיַּגֵּר אַבְרָהָם בָּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:

(5) בראשית פרק כו, לב-לג

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל־אֲדֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חֲפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם: וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בָּאָר שֵׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(6) בראשית פרק לב, לב-לב

וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲגִידָה־נָא שִׁמְךָ וַיֹּאמֶר לְמַד זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָּאל כִּי־רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנָּצַל נַפְשִׁי: וַיִּזְכֹּר־לוֹ הַשֹּׁמֵשׁ בַּאֲשֶׁר עָבַד אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע עַל־יָרְכוֹ:

(7) בראשית פרק כח, יז-יט

וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מֶה־נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: וַיִּשָּׁם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מִצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לוֹ שֵׁם־הָעִיר לְדֹאשֶׁנָּה:

(8) בראשית פרק לה, ו-ז

וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְיוֹזֵה אֲשֶׁר בָּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו:

(9) בראשית פרק לה, יג-טו

וַיַּעַל מֵעֵלְיוֹ אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ מִצְבֵּת אֶבֶן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שָׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:

(10) הוואיל משה יהושע ה':ט'

ויהושע השתמש בתיבת גלותי שהיא לשון נופל על לשון, כלומר נראה שמעותד היה המקום הזה לכך כי שמו גלגל, ולכן בא בה"א הידיעה כשם דבר, וכן מצאנו בשם באר שבע הנהיה משבועת אברהם לאבימלך ושבועת יצחק לו כימה יותר שם זה (על כן שם העיר באר שבע).

היום גלותי את-חרפת מצרים מעליכם

(11) רש"י יהושע ה:ט

שאמרו להם מצרים: ראו כי רעה נגד פניכם, כוכב אחד יש ששמו רעה והוא סימן של דם, רואין אנו אותו עליכם במדבר, והוא שאמר משה במדבר: למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם, והם לא היו יודעים שהוא דם מילה, וכשמלו בימי יהושוע ובא אותו הדם, הוסרה אותה החרפה שעדיין ערב רב שעלה עמהם היו סוכין להם, כך דרש ר' יהודה הדרשן.

(12) ר' יוסף קרא שם

היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם - מכיון ששמעו מצרים שרפו דור המדבר את ידיהם מן המילה, היו מחרפים אותם לומר הנה ככל הגוים בית ישראל חשובים, כבר הניחו מצות מילה והלכו בחוקות הגוים שהם ערלים. וכשמלו אמרו לו ישראל ליהושע: היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם. גלותי - פתרונו: הסירותי, כמו גול מעלי חרפה. שהערלה היא חרפה לישראל שנאמר: לא נוכל לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו. ומדרשו שגור בפי כל ואין צריך לכותבו. ופשוטו של דבר וישובו כתבתי, ולא תסור ממנו ימין ושמאל.

(13) רד"ק שם

חרפת מצרים - לפי שיצאו האבות ממצרים והיו הבנים ערלים כמו המצריים, והערלה חרפה, כמו שנאמר: כי חרפה היא לנו

(14) רלב"ג שם

היום גלותי - הסירותי מעליך חרפת מצרים ירצה לפי מה שאחשוב בחרפת מצרים אמונותיהם הנפסדות כי ענין הפסח היה מביא ישראל להעתיק מהאמונו' ההם כמו שביארנו בפרשת בא ואמנם אמר זה כי עד עתה סרה זאת המצוה מהם לסבה שזכרנו ולזה סמך לזה שכבר עשו שם את הפסח ב"ד יום לחדש ואפשר שיהא הרצון בזה ההמשך לתאות המשגל כי המצרים היו פרוצים בעריות כמו שאמר בתורה בפרשת העריות כמעשה ארץ מצרים וגו' ולפי שהמילה מכוונת להחליש כח זה האבר הוא מבואר שבענין המילה תסור מעליהם חרפת מצרים ויהיו יותר גדורי' בענין המשגל ואפשר שנאמר עוד שהרצון בזה שכבר הסיר מהם חרפת מצרים שהיו אומרים כי ברעה הוציאם להרוג אותם ולכלותם לא להנחילם הארץ והנה בהיותם מתאחרים במדבר ארבעים שנה היתה להם זאת החרפ' ואולם עתה ייעד אותם שכבר ירשו את הארץ אחר שכבר קיימו זאת המצוה ותסור מעליהם זאת החרפה והביאור הראשון הוא הנראה יותר ואם לא מצאנוהו לאחד מן הקודמי' אשר הגיעו אלינו דבריהם.